

משה על תנין

תל אכיב

קצה העולם

אני עומדת על תנין מהפך
והצאן שלי סביבי.
אני משה על תנין.
מכוננת את החנית שלי אל האויר הסחרחר
ופוגעת בקשרי אלהים.
תדבקי אלי חולה אהובה
אהיה לך סמל החיים.
אמשה אותך ממים
אהפך אותך
עם הבטן הרועדת אל האור.
אל תפחדו
כל התנינים בעולם
הם פוככים.

על אי קטן באמצע הכביש
מרב צפייה לשנוי האור
מרב צפייה
באתי בתל-אכיב.
היה עוד איזה קשר
ביני לבין עיר מגורי
אבל בחזי הפתוח
נסעו בתי קולנוע על גלגלים
סלילי סרטים כמו סרטי חתונה.
היא נעה בי
נארניה של צלעותי.
ואריה יצא ממני
כמו לב מהגוף
הלך לפני.

אני קצה העולם.
זה מי שאני.
אם ללכת בשבילך עד כאן
עד הלהב שחוצה אותי מבפנים.
זה הקצה. סופו של הכל.
התחלתי ללכת
משפדת על היסוד שבי.
עד כאן.
אולי לא לזה התכוננת.
אבל אני מגיעה.

ההמונים. הספר מצטט את מאיאקובסקי, ססלד מההשגים האדירים של הספרות הקלאסית הרוסית, וייחל לאמנות שתדמה לרפורטאז'ה עיתונאית (עמ' 49).

שתי תנועות מהפכניות נתפסו לז'אנר הזה: הקומוניסטים הרוסים והגרמנים, וכן הציונים, והמאפיינים בשתייהן כמעט זהים: מופעים ענקיים, בהם מאות שחקנים ואלפי צופים, מבנה של מסכת, עירוב בין השחקנים לקהל וכו'.

לאבי התיאטרון התיעודי נחשב ארווין פסקטור הקומוניסט הגרמני, שבין תלמידיו נמנים ברטולד ברכט, ארתור מילר וטנסי ויליאמס (עמ' 54). תלמידה ישראלית של פסקטור היא שולמית בת-דורי, אשר ביימה מופעים המוניים (כגון "אחי גיבורי התהילה" של הווארד פאסט), שבהם השתתפו קיבוצים שלמים, והשחקנים יצאו מקרב הקהל לספר את סיפוריהם (עמ' 98 ואילך). בעקבותיה הלכו נתן אלתרמן במחזהו "כנרת כנרת", בו הוא משלב מספר הפונה ישירות לקהל, וגם צלם שמנציח את האירוע המכונן - ייסוד קבוצה הראשונה בתבל. הספר של חיים נגיד מקדיש פרקים שלמים ליכונה הגדולה של הז'אנר, נולה צ'לטון, ולמחזאים שעבדו עמה, או הושפעו ממשנתה, יהושע סובול, איציק ויינגרטן, מוטי לרנר, הלל מיטלפונקט ואחרים. הספר עוקב אחרי עשרות מחזות מראשית המאה

ועד השנים הראשונות של המאה העשרים ואחת, ביניהם: "איש חסיד היה", "דוקיום", "הימים הבאים", "קריזה", "ליל העשרים", "עיר אחת", "קדימה בית-ר", "מסיבת הפורים של אדם בן כלב", "גטו", "פרוטוקולים", "משפט הסרבנים", "ארבייט מאכט פריי", "כפר", "ויאמר וילך", "משחקים בחצר האחורית", "פולארד"

ואילו הקבוצה סירבה בתוקף לקבל את הכסף! (המחזה "כנרת כנרת" - עמ' 138), סיפוריהם של שירי הנוסטלגיה אל העבר הכביכול-זרוד בגולה, והועם כלפי הממסד האשכנזי במחזה "קריזה", שחובר בידי אשכנזי (יהושע סובול), על הכפר טודרה, שאיננו קיים במציאות, ועל מנהג ליקוק אותיות הדבש, שהיה מוכר דווקא במזרח אירופה (עמ' 166, הערה 137), סיפור התגובה של יגאל ידין ושל ישראל אלדד כשצפו במחזה "עיר אחת" (עמ' 190-192) ועוד ועוד.

הקורא חש שהמחבר התאהב בז'אנר, ועד לצערו על כך שז'אנר זה התפוגג לקראת תחילת שנות האלפיים. המחבר מתאר את הפער הגדול בין ההתקבלות של הז'אנר בקרב הקהל - "משחקים בחצר האחורית", למשל, עלה על הבמה 1200 פעם, וצפו בו למעלה מחצי מיליון צופים (עמ' 134); מחזותיהם של יהושע סובול, הלל מיטלפונקט, מוטי לרנר, עדנה מזי"א, דוד מעיין ואחרים זכו לעשרות תרגומים לשפות זרות ולפרסים יוקרתיים בארץ ובעולם, ואילו הביקורת הפנתה כתף קרה כלפיו (עמ' 334-336).

דרכו של עולם היא שז'אנר נולד, צומח ופורח, ובסופו של דבר קמל והולך לעולמו (עמ' 337), אבל דרכם של אניני חך היא להתחקות אחר אפיוניו ולהביע הערכה להשגיו, וכך עשה נגיד בספרו **בגנות האשליה** בכשרון, במסירות גדולה, ובידע חובק עולם.

משה גרנות